

UČITELJSKI
T O V A R S .

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Tečaj IV.

V Ljubljani 1. marca 1864.

List 5.

**Kako je mogoče dospeti Slovanom do prave omike
in sreče narodne?**

(Spisal Fr. Neboslav.)

Zveličanje je namen človeštva. Da pa posamesni narodi zmiraj bolj in bolj spoznavajo svojo nalogo, in svoj sveti namen prav čislati jamejo, jim je odločil Bog vsakemu posebej za to primeren čas, čas omike. To dobo so doživeli že mnogi poganski narodi. Ali ni jih prav osrečila, ker je niso razumeli dovolj. Čutili so sicer v sebi neko hrepenenje po popolnamosti, sanjali so o sreči, ki bi jim jo dalo bilo izobraženje; ali omika jih je le omehkužila in pripravila za pad. Iskali so sreče le v vzivanju in časni moči. Še le kristijanskim narodom je zasvetila luč prave omike. Zbudili so se in jeli se gibati veselo. Narod za narodom se je jel izobraževati, in eden drugega je hotel prehiteti v omiki.

Tudi mi Slovani smo sprejeli pravo vero, in z njo poklic k omiki. Navdaja nas preserčna želja doseči pravo omiko. Ali kako si bomo prisvojili ta dragoceni biser?

Ravnala se bo gotovo prihodnost naša po podlagi, ki jo položimo izobraženosti svoji. Za to je zelo važno, da ne zgrešimo prave poti do nje. Dosegli jo pa bomo, ter postavili si krasen hram slave in sreče narodne, ako ga bomo zidali na podlagi dveh kamnov, vere in sloge, in ako se bomo vedno ogibali lepotičiti ga s strupenimi cveticami brezbožja. Te sicer dopadajo očem s svojo zunanjsko lepoto in mamijo serca z zapeljivim duhom. Ko pa odvetó, rodé gnjil sad, ki okuži celo poslopje.

Pervi pogoj za omiko je tedaj prava vera. Ker le ona

nas more vedno zvesto voditi do namena našega. Le na njo smemo zidati tudi svojo časno srečo in moč. Pod njenim ščitom se razvijajo naj bolj veselo vede in umetnosti, ki nam blažijo serce in bistrijo um. To nam spričuje jasno povestnica. Kaj je Gerke podbudovalo k marljivosti? kaj jih gonilo, da so doverševali tako slavne dela junaci njihovi, n. pr. Heraklejš, Tezej in drugi? In če bi tudi taki možje ne bili nikoli živeli, kaj je pa vdihnilo slavnemu gerškemu narodu nežni čut? Kaj ga je sililo k vdanosti v voljo božjo, ki se je še ohranila v prekrasnih pesmih njegovih? Vera je storila vse to, in je razvila pri Gerkih toliko lepih lastnosti, ki jih občudujemo še zmiraj. Ona je navduševala stare rimljanske vojake na bojišču, in je dajala še celó ženam serce, da so rajše umerle, ko živele v nečasti.

Storila je tedaj toliko že slaba vera, v kateri je bilo zakrito prvotno razodenje za pravljicami in pesniškimi izmišljotinami. Koliko bolj pa mora cveteti naša vera, katero je označeval sam Bog! Varujmo jo torej ko naj dražji zaklad! Ne nasledujmo narodov, ki so zgubili vero, z njo pa tudi srečo! Varujmo se, kolikor je mogoče, da nam ne vnide v slovestvo červ brezbožnega modrovanja. V začetku še gleda na skrivnem; ali kmali se okrepcá, stopi prederzno na noge, in že hitreje spodjeda drevo narodne sreče. Narod oslabí, in se mora umakniti drugemu bolj krepostnemu. Priča tega so nam zopet Gerki in Rimljani. Zapustivši vero so hirali zmiraj bolj in bolj, ter se na zadnje zgubili med drugimi narodi.

Drugi pogoj za omiko našo je sloga. Ta sledí že iz prvega pogoja, ako ga spolnujemo zvesto; ker sloga se opira na ljubezen bratsko. Ljubav prava pa mora imeti korenike v veri; drugače ni prava, ampak sebična. Take pa se moramo varovati posebno mi, ki nas je tako razkosala nemila osoda. Zatorej moramo pa tudi z veseljem obračati svoje moči za vzajemnost slovansko. Podpirati moramo iskreno vsako demoljubno početje. Posebno pa je potrebno, da se soznani vsak bolj izobraženi Slovan vsaj z nekterimi narečji slovanskimi. Ker le tako mu je mogoče razsojevati dela kakega drugega plemena, ter ga prav čislati. Pri tem pa moramo ravnati složno, ako čemo doseči namen; ker spoznali smo živo potrebo sloge, ko smo se bili prepričali, da nas nesloga le pogubiti more. Kakor blisk nas je torej prešinila ideja sloge, kakor poje Begović:

„Od sinjega našeg mora,
 Pa od vječnog tamo leda,
 Do balkanskih divnih gorá —
 Slava svoju decu reda.
 Sviem je jedna rieč: Sloga!
 Hajde napred u ime Boga!“

In ako bo blagoslovil Najvišji blage namene naše, nas bo čislati jela Evropa, in zaslovelo bo ime slovansko po vsem svetu!

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

V Vojaški Granici začeli so pervikrat šole stalno popravljati, ko je bil jezuitarski red odpravljen in je dospelo naj višje povelje na verhovne vladne kancelarije. Dvorsko-vojno svetovavstvo dne 1. svečana l. 1774. je razglasilo vodila, po katerih naj se vreduje splošno šolstvo in učilništvo; vsem vojnim gosposkam je bilo ukazano ravnati se po njih; tirjali so tudi od njih natančne poročila v šolstvu in nasvete, kako bi se dalo zboljšati. Ker ni bilo v Vojaški Granici sposobnih učiteljev, poslali so naj popred iz vsega okroga enega, ki je razun deželskega jezika tudi nemškega umel, v normalno šolo na Dunaj. Po vseh, glavnih krajih v Granici napravili so izgledne šole; hodili so v vanje tudi učitelji iz okroga, da bi se naučili normalne metode. V varaždinski Granici prevzeli so takšno šolo o. o. piaristi v Belovaru. V karloveškem okrogu pošiljali so učenike tastran Kapele v Karlovec, prek te gore pa v Bründl učeniku Majarju. Slabih učiteljev niso hotli imeti.

Ko so bile normalne šole napravljene, sošle so se šolske komisije. Med vojaškimi častniki imel je tudi sedež vravnajoči nadučitelj; v Belovaru pa o. superior piaristov. Vodile so se šole kakor poprej po vojaški, samo da so ravnatelji šol kot zvedenci govorili in svetovali, in so včasih tudi samostalno šole obiskovali. Vsacega polleta ali konec šolskega leta sporočevalo se je dvorsko-vojaškemu svetovavstvu, ki je v poslednji stopnji določeval.

Sporočila, ki so dospеле vsled dvornega povelja dne 1. svečana l. 1774. zastran šolstva, razodele so očitno, koliko da se mora še zgoditi v Vojaški Granici, da bi se vstreglo željam prevzvišene vladarice. Odkar so pa začeli šolstvo vredovati, napredavali so v Granici počasi, pa stanovitno.

Solstvo v Galiciji.

Vsled patenta dne 11. septembra l. 1772. je posedla cesarica Marija Terezija Galicijo in Lodomersko. Z vsemi napravami se je tukaj moralo iz novega začeti. Poslan je bil v to deželo grof Perger in za njim grof Hadik in pol leta potem grof Henrik pl. Auersperg; posebna dvorska kancelija zastopovale je deželne zadeve na Dunaji, in čez dve leti združena je bila s česko - avstrijsko dvorno kancelijo. Dne 25. januarja l. 1774. ko je bil red Jezuitarski odpravljen, dobil je grof Vrba, gališki dvorni kanclar, povelje, da naj se vse šolstvo in učilništvo po novi šegi preuredi. Grof Vrba je ugovarjal da so take naredbe za to dežele še vse prezgodne in je prosil, da naj ga odvežejo tega povelja. Ali cesarica je odgovorila, da naj se vsaj začenja in da naj deželna vlada vsaj zavoljo Levova priloženo tabelo popiše in nekatere osebe, ki razun deželskega jezika tudi nemško umejo, na Dunaj pošlje, da se bodo normalne metode naučili.

Vradnike za te dežele jemali so posebno iz Českega in Marskega, ker sta si jezika v rodu. Iz Českega prišel je med drugim Janez Krištof Koranda, ki je bil v šolskih rečeh znajden. Po njegovem nasvetu poslali so tri kandidate, da bi se nove metode naučili, dekanu Kindermanu v Kaplice na Česko. Koranda bi si bil vošil dekana Kindermana, pa ga mu niso poslali. Veliko težavnega dela narastlo se je Korandu, ko je prišlo 2. januarja l. 1775. deželni vladi povelje od cesarice, da naj splošni šolski red prestroji za Galicijo. Zaderževale so pa šolstvo posebno te-le 3 reči :

1. nevednost med ljudstvom;

2. mnogojezičnost v deželi. — Pri tej priliki povedal je Koranda gospodom na Dunaji, da v Galiciji ne prebivajo le Poljaci, ampak da so v izhodnih krajih Ruteni, ki drugače govoré;

3. razne vere po latinskem, gerškem in armenskem obredu.

Rutene in Armene so eni hotli v poljske šole vganjati, drugi jih pa popolnoma zanemariti. Felbiger vpiral se je tem obojnim. Katekizmi, rekel je, naj se za vse tri obrede napravijo, in potem škofje za svet vprašajo; v manjših krajih naj se sicer napravijo namešane šole, ali poduk v veri naj se vsakim posebej deli. — 9. septembra l. 1775 začela se je normalna šola v Levovu v nekdanjemu jezuitarskemu samostanu. Pervi učenci so bili tisti trije kandidatje, ki so se v Kaplici izšolali.

V spomladi se je pa začela šolska komisija za Galicijo, predsedoval ji je Žiga grof Galenberg; svetovavca sta bila France Jože pl. Knop in Koranda.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

XXV.

Djavni in terpivni stavki.

Preden od tega kaj govorimo, moramo opomniti, da učenci, preden se jim razlagati začne djavna in terpivna podoba časovnikov, razumeti morajo vsaj nekoliko nemškega jezika, kajti nauk o djavnih in terpivnih stavkih se jim ne more od besede do besede dopovedati; vsak jezik ima svoje posebnosti, ktere se v drugem jeziku ne dajo ravno s temi besedami dopovedati, n. p.: Nemec pravilno govori, ako reče: „die Welt ist von Gott erschaffen worden“. Slovenec pa ne sme reči: svet je bil od Boga vstvarjen. Slovenec, z od ne more nikdar terpivne podobe rabiti in pomeni v slovenskem le, da se ena reč od druge loči: Od doma grem; od očeta grem k materi; od cerkve je pa šel v kerčmo; od tebe ne želim nobene reči; človek zadbiva od Boga vse dobrote i. t. d.

Terpivna podoba se od djavne v bistvu nikakor ne loči, le oblika ji je drugačna, n. p.: „Der Lehrer unterrichtet mich = ich werde von dem Lehrer unterrichtet.“

Tako naj se učenik sam vadi, da dobro razumeva terpivno podobo; otrokom naj se precej pri nemško-slovenskih vajah dopové, da nemške terpivne podobe ne morejo od besede do besede tudi v slovensko prestaviti, da je tedaj, n. p. „der Vater liebt dich, und du wirst von dem Vater geliebt“, oboje po slovenski: oče te ljubijo. Pridnega učenca hvalijo; je pohvaljen. Na koncu šolskega leta naj pridnejši učenci dobijo šolske darila = so obdarovani. — Hudodelnika na smert obsodijo = je obsojen. Hudodelce strahujejo = hudodelci so strahovani. Gosposka kliče kmete k sodnii. = Kmetje so poklicani, pa niso poklicani od gosposke = strani, proč od nje, ampak k gosposki; dobili so povabila = povabljeni so; (pravilno pa je: od gosposke je prišel ukaz.) — Gospodinja zmesi moko, kvas postavi = kruh je vmešen; kvas je postavljen; dekla zakuri peč = peč je zakurjena; kruh dene

v peč, čez pol ure bo kruh pečen. Počakite nekoliko, pravi mati otrokom, kaša bo kmali kuhana, potem bote jedli.) Meso se mora dolgo kuhati, preden je kuhano, — se kuha, se peče, se taja, se lomi (terpivna podoba s besedico *se*).

Terpivna podoba se tudi v slovenskem rabi, pa le v golih stavkih in se napravlja:

a. kadar se terpivni priložaj zveže s podsebkom, kakor prilog z časovnikom *biti*;

b. ali pa s djavno podobo časovnikovo, pred katero se stavlja besedica *se*. (Dalje prih.)

Pomenki

slovenskem pisanji.*)

XII.

U. Ne da se mi prav misliti, da bi res v tako slabem pomenu bilo navadno ponositi, ponos, ponosno.

T. Sej pravim, da je celo v dobrem smislu jemati ponos, ponosno zdaj v slovenskem pisanji; ponositi t. j. malo nositi (ein wenig tragen, z. B. Kleider), ponošena suknja t. j. ne nova. Tudi v sestavi oponositi, oponašati, oponašanje rabimo v dvojnem pomenu; a) posnemati koga (nachahmen, jemandes Mienen, Geberden nachmachen), večidel slepo, neumno, v norcéh posnemati, in b) očitati komu (vorrücken, vorwerfen).

U. In tedaj se menda tudi loči, in a) reče oponašati koga, b) pa oponašati komu.

T. Pisati so jeli ponaša, Slomšek ponoša (Action des Declamators); govornik lepo ponaša ali ima lepo ponašo (obnašo) t. j. lepo spremlja besedo svojo s primernim telesnim gibanjem in kazanjem. Sicer pa se ponašati, n. pr.: za svojo pravico, s svojo umetnostjo itd.

U. Oponašati ali očitati komu kaj — je pa vselej v slabem pomenu.

T. Pri nas Slovencih; pri družih Slovanih pomeni sploh pokazati, razodeti, razkriti, po besedni razlagi iz oko — oči,

*) *Popravek.* V poslednjem Tov. str. 56 vv. 4. 5. beri *brhek*, *brhkejši* nam. *orhek*, *orhkejši*. Pis.

očítati in očítovati (manifestare, ostendere), očit ali očitén (cf. stsl. očívěs't', očívěs'n' manifestus).

U. „Kar svet ima zdaj skrito, bo enkrat vsem očito“ (nichts ist so fein gesponnen, es kommt einmal an die Sonnen), pravi slovenski pregovor. Bere se tu pa tam očividno.

T. Tudi očividno in celo očovidno, prav po nepotrebem, ker očito ali očitno, in vidno samo na sebi že pové, kar se ima reči.

U. Ta mož je kej očitén, je kej vidin, t. j. ga je kaj viditi, je životan ali dobro rejen.

T. Pa tudi — je vreden, da ga vidimo, da nanj gledamo — skorej to, kar ponosen, veljaven (ansehnlich, stattlich); in očito, očitno (öffentlich, augenscheinlich, visibilliter, palam), očitoma, kar vidno, vidoma. Sicer pa vidin ali viden, dna, o zaznamnja to, kar Murkov viditen, tna, o in viditelen, na, o (sichtlich, sichtbar).

XIII.

U. Kar pravimo Slovenci hud, a, o, pravijo drugi Slovani zel, zla, o; ali pa imajo tudi našo besedo hud, hujši?

T. Imajo jo večidel, dasi v nekako širjem pomenu.

U. V kacem? Kaj pomeni beseda v staroslovenskem?

T. Kopitar piše o nji: „Hud' vilis. Carniolis est malus, et fere idem quod aliis z'et et s'huz'd'sati (s'hujšati) macresco“.

U. Sej je res v teh dveh zadevah v slovenskem navadna: hud biti, huditi, hudovati ali hudobovati se, in hujšati, shujšati, shujšan, pa tudi shujšati koga (na telesu), in pohujšati (na duši, scandalizare). Murko ima v slov.: shuditi verderben, schlecht werden, n. pr. vino, kostanji, jabelka so se shudile.

T. Miklosič ima hud' stsl. pauper, sordidus (cf. vilis), hudeti minui, huditi diminuere, hudoduš'a' pusillanimis; v hrovaškem je hud — böse, boshaft; v ruskem a) schlecht, übel, schlimm, b) hager, mager; v poljskem, českem, slovaškem hudy a) arm, b) mager (hudičky sehr arm), hudeti arm werden, huditi arm machen itd. (cf. macer in mager).

U. Kako lepo sklepa spet Slovenec gorenske in dolenske Slovane, ker v obeh pomenih imamo besedo hud (böse) in shujšan (mager), in ubogi berači ali reveži so večkrat shujšani ali suhi, pa tudi velikrat hudi na duši (schlecht, böse) Velika beračija velika hudobija — se le prerada pajdaši!

T. Res so ubogi dostikrat brez bogi, brez Boga, ubožni — brezbožni, torej tolikrat nadložni!

U. Hudi — zli, zlobni — hudobni! „Hudo lepa, hudo dobra je ta“ bi po tem bila tretja stopnja kakor zlo lepa, zlo dobra namesti zelo lepa, zelo dobra. — „Temuč reši nas od hudega“ prosimo v Gospodnji molitvi, in časih se še sliši in bere: „od zlega“. Hudo je tedaj zleg v slovenskem.

T. „Aus dem sg. gen. neutr. zlega, piše Miklosič §. 283, hat der unverstand den nom. zleg herausgeklügelt, woher der sg. instr. zlegom trub“. —

U. Pa že Truberjeva neumna glava si je besedo zleg vmislila?! Torej je že tako stara?

T. Tudi naslednji in sedanji celo dobri pisatelji jo rabijo veseli, da imajo za zlo ali hudo (malum, das Uebel) lastno besedo, in kakor se vidi, jo javalne popustili bodo.

U. Ako je zlega res iz zli, a, o, so mógli sploh egarji biti, sicer bi bili pisali zliga, zlimu itd.

T. Da bi pa zavoljo tega celo besedo schlecht slovensko imenoval, tega pa ne (cf. schlecht — schlicht).

U. Kako to?

T. Bilo je že brati, da žleht ni schlecht beseda, ker je iz zleg-t, žleht! — Ne najdem je nikjer v nobenem slovenskem slovarji, bila bi grozna popaka, in nam je tudi Nemci ne pustijo.

U. Naj jo le imajo, le imajo!

Podučno berilo za mladost.

VI.

Ponižnost.

Pomladi cvete in lepo diši mala cvetica vijolica, ki raste po germovji med ternjem in po travi skrita. — Ta cvetica nas uči, da naj bo tudi človek raje nekako bolj tih in skrit, kakor pa, da bi se povsod kazal in povikševal. — Tončeta so nekje hvalili, da se povsod lepo vede, da ga imajo starši in vsi ljudje radi, kako v cerkvi lepo moli, da nobenemu ne stori nič žalega i. t. d. Ko Tonče to hvalo sliši, nekoliko zarudeči, molči, gre tiho domu, in si misli: Sej tako mora vsak človek delati. — Kaj ne, Tonče je bolje storil, da je bil tiho, ki so ga hvalili, kakor pa, ako bi bil se zraven še sam hvalil! — Neka deklica se je

domu prijokala, ker so bile v šoli nje tovaršice pohvaljene, ona pa ne, ki je mislila, da je še več zaslužila hvale, kakor vse druge i. t. d. Ali je ta deklica tako prav storila? Kaj bi bila rada imela? Človek se ne sme zanašati na minljivo posvetno hvalo; dobro storiti moramo le za to, ker je to naša dolžnost in da Bogu služimo, ne pa, da bi nas ljudje hvalili. — Mihec je bil sicer prav dober deček, toda nekaj ga je kazilo. Kadar so se starši ali drugi odrasčeni ljudje pogovarjali, je bil vselej zraven, je vse poslušal in večkrat še celó v besedo silil, ako-ravni dostikrat ni razumel, kaj so govorili. Tako ni lepo. Kadar stareji in skušeni ljudje govoré, naj jim mladi nikar besed ne pregrizujejo. — Povsod v življenji vidimo, kako različno se ljudje obnašajo. Nekteri imajo radi, da jih drugi hvalijo, da so pri vsaki reči prvi, se pripravajo, govoré sirovo i. t. d.; drugi pa se skoro sramujejo, če jih kdo hvali, radi molče, in kadar govoré, govoré vselej mirno in spodobno; jim tudi ni težko, če jih ljudje ne hvalijo, so radi zadovoljni i. t. d. In tako je prav. Kdor se tako vede, je ponižen. Ponižnost je lepa čednost; nje podoba je modra cvetica vijolica, ki skrita cvete in se ne povzdiguje. Ponižni človek ne išče hvale; on dela dobro le zato, ker vé, da je tako prav in da mora tako biti, da tako Bog zapoveduje. Ponižnost je naj lepša obleka za mladost; ona se prikupuje ljudem in Bogu. Naj bi mladi ljudje to lepo obleko naj bolj čislali in je nikoli ne slekli!

P a š n i k.

Ljubezen. „Kjer je ljubezen, dela velike reči“, pravi sveti Gregor véliki. Te besede veljajo tudi učiteljem za šolo in izrejo mladine.

Učitelj, ki do otrok nima prave ljubezni, jih utegne po tvarinsko ali mehanično sicer tudi marsikaj naučiti in privaditi, toda nikoli ne toliko in nikoli ne s tolikim pridom, kot pa tisti, ki jih prav iz ljubezni uči. Kjer ljubezni ni, je vse merzlo, le bolj prisiljeno, le bolj tlačansko; iz tega pa, se vé, da dobrega sadu pač ne more dosti priti. Če učitelj do otrok nima resnične ljubezni, ne bo z otroci dosti prida opravil, naj je sam še tako učen, ali pa še tako dobro plačan. Če učitelj do otrok prave ljubezni nima, tudi otroci do njega ljubezni in zaupanja ne morejo imeti; — kaj more potem dobrega storiti? Utegne vse odločene ure v šoli prebiti in spolniti, vendar brez

prave ljubezni vse to ne more dosti zdati in pomagati. Kako morejo otroci, ki to kmali čutijo in spoznajo, v takih okoliščinah do šole še veselje imeti? Posebno krščanska odreja mladine, ki je naj potrebniša in naj imenitniša naloga vsake in zlasti ljudske šole, je brez te ljubezni učiteljeve čisto nemogoča; za malo časa utegne prisiliti kako reč — obstala pa pri mladini nobena stvar ne bo dolgo — brez ljubezni. Učitelj brez te ljubezni je enak merzli burji, ki studno brije, ter neprijetno vreme napravi, o katerem se človeku nobenega dela ne ljubi in nič ne odseda. — Vse drugače pa je pri učitelju, kateri ima do otrok pravo ljubezen. Kjer je ogenj, ne more skrit ostati; tako se razodeva in vnema tudi ljubezen. Kjer ljubezni ni, se pa tudi hliniti in siliti ne dá dolgo. Resnično ljubezen učiteljevo otroci kmali spoznajo in čutijo; in če je tudi prisiljen, svariti jih in kaznovati, vendar vidijo, da ga k temu žene le ljubezen in skerb za njih pravo omiko in srečo. Ker pa ljubezen, ljubezen obudi, zato takemu učitelju tudi otroci radovoljno odpró svoje serca, z veseljem hodijo v šolo, so mu vsi vdani in se mu tudi radi dajo voditi. Z ljubeznijo si jih pridobi za vse dobro; torej tudi s svojim učenjem, opominovanjem in napeljevanjem veliko lahko z njimi opravi. Okrog ljubeznjivega učenika so nepopačeni otroci ravno tako radi, kakor pri dobrem očetu, pri ljubi materi domá; se vse raje učé, vse raje vbogajo. Sama ojstra beseda njegova več zdá, kot pri učitelju brez ljubezni vse razsajanje in pretepanje. Česar se otroci v ljubezni privadijo, tega tudi, ko odrastejo, tako lahko ne pozabijo, tega se še potlej radi deržé, pri tem gotovše stanovitni ostanejo. Le v ljubezni mladina naj bolj spozná, da ji učenik res dobro hoče. Samo po sebi pa se vé, da to nikakor ne veljá od kake napéne, mehkužne ali pa nečimerne, ampak le od modre, krščanske ljubezni, le od ljubezni v Bogu in z avoljo Boga; ker le ta je prava ljubezen. — Učitelj, ki je navdan s tako, edino pravo ljubeznijo, pa tudi vse težave svojega stanu veliko lagljejj prenaša; ljubezen mu polajša ves trud, ki ga z otroci ima; ljubezen otrok in lepi nasledek in sad žive ljubezni je prijetno hladilo in tolažilo za njegovo serce; Bog pa, v katerem in z avoljo kterega otroke ljubi, ga v njegovem blagem trudu lepo podpira.

Kaj pa je učitelju premisliti in storiti, da to — pravo ljubezen v sebi obudi ali pa še bolj vnema?

„Vsak dober in popolnoma dar, pravi sv. Jakob, pride od zgorej, od očeta svetlobe“; — tak dar, ki je treba zanj prositi, je tudi ljubezen učiteljeva. Premisliti moraš, preljubi učitelj, kaj je dolžnost tvojega poklica — zakaj so ti od staršev in od Boga samega otroci izročeni — da jih moraš naj prvo in nad vse drugo za nebesa izrežati, potem še le, kolikor je temu prvemu namenu vgodno, za to zemeljsko življenje. Da v svojem trudu ne obnemoreš, ter v svojem poklicu zvest in do konca stanoviten ostaneš, se spomni na častljivo plačilo, katero ti je gospod nebes in zemlje obljubil po besedah preroka Danijela: „Kteri jih bodo veliko v pravičnosti podučili, se bodo svetili, kakor zvezde na vse večne čase!“ Kako blag, sprelep in častljiv je poklic učiteljev! — Preden greš v šolo, po navadi kaj beri in premisli, kaj in kako boš učil, da bo več zdalo in obveljalo; potem pa zdihni še k Bogu, in ga prosi za svoje delo potrebne pomoči. Učitelj, kteri brez vse take priprave v šolo hodi, in se še posebej z branjem za svoj poklic ne budi in vnema, z otroci nikjer in nikoli ne bo dosti opravil. Brez branja in pripravljanja bo učitelj v šoli le najemnik, ki nima nič prave skerbí za otroke, naj se tudi leta in leta s šolo vkvarja. „Moli in delaj!“ ta zlati opomin veljá povsod in za vse, veljá še posebno za učiteljski stan.

Zatiloški.

Šolska roba.

O pisnih zvezkih. Učitelj mora svoje učence že pri začetku vaditi, da so pri vseh rečeh redni in čedni. Ako kje v kaki šoli ni tako, je gotovo učitelj sam tega kriv. Posebno se to rado zapazi pri pisnih zvezkih. Take napeke pa se lahko odpravijo tako le: 1) Učitelj naj dá vsakemu učencu pisni zvezek s pivnim papirjem, ter naj zapiše na lice zvezkovo ime učencevo, dan, mesec in leto, se vé, dokler učenec še ne zna tega sam pisati. 2) V vsaki klopi naj zgledni učenec skerbí, da se po pisanji vsi zvezki vkup poberejo in hranijo v posebnem zavitku v šolsko omaro, in kadar se začne pisati, da se ravno tako tudi razdelé. 3) Kadar je zvezek popisan, naj ga učenci vzamejo domu in staršem pokažejo, potem pa naj ga zopet prinesejo v šolo, kjer je ohranjen do konecletne skušnje, pri kteri se tedaj vsi ti zvezki na mizo položijo in očitno pokažejo. 4) Za vsaki zvezek, ki ga učenec lepo spiše in čedno ima, naj učitelj učenca pohvali, pa tudi posvari, če ni čeden. 5) Konec šolskega leta naj se dajo vsi pisni zvezki učencem nazaj, da tedaj sami vidijo, kako so bili pridni in se tudi starši prepričajo, kako so njih otroci napredovali v šoli.

M. K. Selski.

Številstvo. a) Kmet kupi zemljišča, ki je 80 čevljev dolgo in 40 čevljev široko? Na tem prostoru hoče zidati hišo, ki bi bila tudi 80 čevljev dolga in 40 čevljev široka in ravno na tem prostoru bi rad naredil tudi vert, ki bi bil tudi 80 čevljev dolg in 40 čevljev širok; kako se bode za ta namen prostor razdelil?

b) Naj se številke 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 tako sestavijo, da vkup soštete dajo število 100.

0 bolezní, napakah in drugih škodljivih rečeh pri sadnih drevesih.

(Spisal A. Štamcar.)

Sadno drevje ima ravno tako, kot ljudje in živina, lahko mnogetere bolezni. Naj bolj važni vzroki bolezni sadnih dreves so: nepristojna slaba zemlja in nje léga; hude in gerde vremena; napčno ravnanje in odgojevanje že mladih dreves; poškodovanje, ki se mnogokrat po nespametih ljudeh, večkrat pa še po živini naredí, da drevo začne hirati, slabeti in da poslednjič pogine.

Vse te napake, po katerih se sadno drevje poškoduje, se morajo toliko, kolikor je mogoče, odvráčevati, t. j. bolezen se mora precej v začetku po skerbnem ravnanji in odgojevanji zatirati, nje vzroke in znamenja dobro poznati, prave in dobre pripomočke rabiti in takó drevo, že bolešno, zopet ozdraviti.

Kdor hoče zdravo in dolgo rodovitno drevje imeti, ga mora od začetka takó oskerbovati, da mu ne zbolí, in sicer:

1. z divjaki slabe baže se ne sme pečati, ker to je le prazno delo; ampak za rejo naj bodo lepi, zdravi, naj boljši iz pešek izrejeni divjaki, kateri imajo drobne, goste koreninice in veliko sisavk, zdravo muzgo in lepo rast.

2. Kadar se cepi, se mora delo na tanko in zvesto opravljati; mazati se mora s cepivnim voskom, ne pa z ilovico. Kadar se pa drevo po nesreči kaj rani, se mora hitro zamazati.

3. Drevje se mora vsako pomlad marljivo in dobro snažiti in trebiti, da se mu kaka bolezen ne pritepe.

Bolezni sadnih dreves in zdravila.

I. Pereči oginj.

Ta bolezen je bolj na košičinih drevesih; spozná se, kadar drevesna koža semtertje na več krajih vsahne, in se od spodaj že bolj osušenega debla loči. Černo-mestejnata koža je znamenje perečega ognja.

Pereči oginj se naj raje priklati, kadar je prezgodaj že mesca prosenca ali svečana lepo gorko in pomladansko vreme, ter sok od gorkote v drevo zajide, na to pa pride hudo deževno in merzlo vreme, ter se dež ali sneg debla in vej prime in pri-

merzne, tekoči že tedaj sok v drevesu tudi zmerzne, in potem se zgodi da koža kviško od debla odstopi in se razcepi. Ravno tako, kakor vroči človek, se drevo premrazi, prehladi in se scimi bolezen in smert, če se mu ne pomaga.

Pereči oginj pa se tudi lahko naredi, če je zemlja, kjer drevo raste, prav slaba in plitva, ali če se drevesu nespametno gnoji, p., če se mu sekretovka dá, ali če se mu s konjskim, golobjim, kurjim, drobničnim gnojem gnoji; ali če se drevesa kaki voz ali kaj takega zadene, da se rani; tudi če se drevo preveč obrezuje, se pereči oginj rad pritisne. Če je pereči oginj od preobilne gnojnine, se ne sme več gnojiti. Če je zemlja premokra, jo osuši; če je preveč zabita okoli drevesa, jo zrahljaj. Če se je pa pereči oginj po vremenu priklatil, se morajo vse rane in spoke do zdravega lesa porezati, in šanta pa z živim apnom, z dobro vpirjeno ilovico in govejim blatom (s to mešanico). zamazati.

II. R a k.

Rak je v začetku zelo podoben perečemu ognju, vendar se pa scasoma loči, ker se po deblu in vejah rujave, černe hraste pokažejo; potem se naredé rapove bunke, ki pa tudi razpočijo, ali pa naredé trohljive jamice, ktere se po drevesu razširijo, in zmiraj globokeje in naprej v les segajo tako, da se suši veja za vejo, in poslednjič se posuši celo drevo. Vzrok te bolezni je, če se koža na deblu tisti čas, ko je drevo soknato, odere ali rani. Velikrat je pa rak tudi nasledek perečega ognja, kadar se ta zanemari. To bolezen je kaj težko ozdraviti; vendar naj se pa izreže z ojstrim nožem, ali z ojstrim dletom izdolbe ves gnjili in bolni les noter do zdravega debla in rana naj se s poprej imenovanim mazilom zamaže in obeže. Ako se je pa rak kake veje lotil, naj se gladko pri deblu odžaga. Ta gerda bolezen se večidel poloti le jabelk; mlado drevce se še more ozdraviti; ali staro drevo je pa zastonj zdraviti, tako večidel pogine.

III. Oskrumbe in hraste.

Kadar začne koža na drevesu od tal proti verhu sajasta in mertva, scasoma pa grampasta in hrastova prihajati, je znamnje te bolezni. Ta se dobí od prevelike suše, ali če so drevesa na solncu preveč opečene. Temu se lahko v okom pride, če se okoli drevesa zemlja dobro zmoči, da se napoji, ali če

se okoli drevesa v jeseni zgornja ruša preč vzame, da po zimi korenine potrebno mokroto dobé. Tudi je dobro vse take skrumbe in hraste porezati in s cepivnim voskom zamazati. Drevo z lugom ali z živim apnom z vodo vmešanim namazati, je prav dobro. Če se pa drevesu ne pomaga, neha rasti in medlí tako dolgo, da se posuší.

(Dalje prih.)

Prošnja.

Znano je, da imamo Slovenci veliko lepih in krasnih narodnih pesem, katerih so pridni rodoljubi že mnogo nabrali in jih še vedno nabirajo spoznavši njih visoko vrednost. Pa ne le besede takih narodnih pesem, ampak tudi veliko napevov živi med narodom, in škoda bi bilo za vsaki tak biser, ako bi se nam znabiti zgubil. Slavni Serb Stanković je tudi spoznal ceno in pomen takih napevov, ter jih je nabiral med svojim narodom, kar nam pričajo njegove bogate zbirke.

Večkrat sem že mislil, kako potrebno bi bilo tudi pri nas take napeve nabirati, da bi se ohranili našim naslednikom. Spodboden še od drugih strani sem se torej namenil, da se bom lotil tega posla.

Kako težavno in koliko stroškov pa da bi to prizadjalo, ako bi hotel le sam vse take napeve nabirati, se lahko razvidi, ako se le pomisli, da ima skorej vsaki kraj, kolikor toliko, kaj takih napevov. — Zatorej vas prosim, dragi tovarši in vsi rodoljubi, kateri se pečate z godbo, da mi blagovoljno pomagate nabirati narodnih napevov, nabrane pa, ali četeroglasne, ali pa tudi le samo za prvi glas, to je, samo napev, pošljete pod mojim napisom v Ternovo (Post: Illir. Feistritz). Ako bi morda kak tak napev ne imel izvirnih ali narodnih besed, se bo že za primerne druge skerbelo, da se le napev reši.

Nabrani napevi se bojo vredili in za tisk pripravili, ter v zvezkih ločili, da se bojo primerni tudi v šoli lahko rabili.

Upam, da bodo slovenski bratje radi in obilno pomagali, da zvijemo in ohranimo lep venček narodnih cvetic, ki cvetó v našem domačem logu! — Z Bogom!

V Ternovem 20. svečana 1864.

Fr. Gerbic,
učitelj.

Novice.

Z Dunaja. Sl. c. k. derž. ministerstvo je z razpisom 10. okt. 1863, s št. 10288 (C. M.) zapovedalo dve novi tabeli („Zustands-Tabelle“, „Summarische Uebersicht“). Pervo bodo rabile okrajne šolske ogledništva, drugo pa škofijske šolske gosposke in c. k. deželne vlade.

(Sch. B.)

Z Ruš. Naj tudi od našega kraja kaj zvé „Tovarsš“! Na desnem bregu dereče Drave v lepem širokem doli, 1 $\frac{1}{2}$ milje proti zahodu od Maribora je stara in dobro znana vas Ruše. Tukajšnja cerkev, božja pot k Marii devici, je že čez 300 let stara. Že v devetem stoletju je bila na turisću sedajne cerkve kapelica v spomin počitja M. d. na poti iz Nazareta v Jeruzalem in se tedaj imenovala ruška M. d. Tistikrat je žl. E. Wesseg živel 20 let v zakonu brez otrok; potem pa, ko mu je Bog dal 3 sine in 2 hčeri, je iz hvaležnosti l. 900. na tem kraji zidal cerkev, ktera pa je bila potem večkrat povečana in ima zdaj nad velikimi vratmi napis 1004. Sedajna cerkev je 16⁰ 5' dolga in 12⁰ 5' široka, ima 7 altarjev, dobre orgle s 13 spremeni, v zvoniku 4 zvonove, izmed katerih je véliki 25 centov težek. — Ta kraj pa je tudi zato znamenit, ker je bila tukaj nekdanj akademija, v kateri se je izobraževalo 6931 mladenčev, med kterimi je bilo 603 plemenitažev. Izmed učencev te akademije so postali pozneje 3 véliki škofje in kardinali, 5 škofov, 17 prelatov, pa tudi nekteri doktorji, priorji, vojskovodji i. t. d. Ti so bili, post.: Wolfgang žl. Schrottenbach, škof in kardinal v Olomucu, — Reiner, škof tiberski, — grof Attems Ernst, škof v Ljubljani l. 1703., — Jožef, lavantinski škof l. 1679., potem Patačić l. 1705. in Joanović l. 1684., bivša zagrebska škofa, — baron Marenci l. 1654 in Putacci l. 1710., bivša škofa v Terstu i. t. d. Ta akademija je bila še l. 1760., in je tistikrat imela le še enega učenca, vendar bi bila morda še zdaj, ko bi ne bil 2. avg. l. 1713. ogenj pokončal vseh učiliških in županijskih poslopij. — Zdaj imamo tu dvoje poslopij za duhovščino; šolskega poslopja pa še nimamo svojega; le v neki najeti slabi sobi se podučuje mladina. Govori se zdaj, da bodo zidali novo šolo; Bog daj kmali!

J. Stoeger.

Iz Gorenskega. Hudo se nam je godilo to zimo. Od božiča do sedaj ni bila šola nikoli polna; otroci zavoljo prehudega mraza in slabih potov niso mogli v šolo; pa če so tudi prišli, jih je pa v šoli zeblo, da pisati niso mogli. Kakor učitelju plače, tako primanjkuje večidel tudi šoli derv za kurjavo. — Mislil sem, da bom to zimo posebno dobro napredoval z učenci, pa, žalibog, ni mi šlo po volji. Rad bi zdaj dohitel, kar sem zamudil, toda skoro mi bo zmanjkalo časa, ker sv. Juri mi bo zopet spraznil šolo ali dal novih malih učencev, s kterimi bodem mogel vnovič abecedariti. Ako bi človek ne gledal na pravi namen svojega stanú, bi ne mogel biti zadovoljen; toda spomnim se, da učitelj mora biti nevgnan, t. j. delati in truditi se mora za srečo svojega bližnjega, dokler in kolikor more. On mora biti podoben misijonarju, ki živi le svojemu stanu in ne pričakuje drugega plačila, kakor svojo dobro zavest in božje dopadajenje.

Iz Selo. 20. dan svečana je umerl tukajšnji stari učitelj gosp. France Luzner, star 74. let. Služil je v tej fari 41 let, in je že 6 let vžival penzijo na leto 126 gold., ki so mu jo dajali domači farmani. Pokopali smo ga primerno slovesno, ker ga je tudi šolska mladina spremila na grob. Orglati in peti rajni ni znal; zavoljo tega je soseska orglavca posebej najemala in plačevala. Bog mu daj večni mir!

A. Štamcar.

Iz Ljubljane. Preč. knezošk. konzistorij je 15. febr. t. l. razposlal sl. okrajnim šolskim ogledništvom s št. 24/5 razpis, v katerem se naznanja rešitev sl. derž. ministerstva o zadevi naznanil tukajšnjih šol za leto 1862, ter pristavlja učiteljem za letošnje šolsko leto te le vprašanja: a) Ktere poglavitne vodila naj si vsaki učitelj izvoli za svoj namen iz nemških Hermanovih vodil (Unterklasse, Sprach- u. Sachbuch etc.) za podučevanje v slovenskem branji? — b) Zakaj mora učitelj po navadnem vodilu pri podučevanju v številjenji z začetniki počasi napredovati, in kako naj stori, da bo ta nauk mikaven in priljubljen; in, ali se morajo učenci malih šol tudi učiti desetnih drobov (Decimalbrüche) in trstavke (Regel de Trie), in kako? c) Kako naj se mladost napeljuje, da se bo prav pobožno in lepovedno izobraževala? — Zraven teh vprašanj dostavlja imenovani slavni ukaz tudi še željo, da bi se o vsaki učiteljski skupščini poslal kak spis „Uč. Tovaršu“. — Ljubi učiteljski bratje, ravnajmo se po tem, in razodevajmo in celimo eden drugemu skeleče rane! —

— V kratkem dobimo tretji, mnogo in umno popravljani in bolje verdjani natis izverstne Janežičeve „Slovnice slovenske“, ker tiskana je že poslednja pola v g. Blaznikovi tiskarni. Pridjano ji je tudi imenoslovje ali terminologija slovniška in staroslovenska azbuka. To krepko slovnico bodo veselo sprejemale ne le samo višje, ampak tudi nižje šole in vsi, ki jim je mar za jedro slovenske besede.

— Njih veličanstvo cesar so s sklepom 4. febr. blagovolili dovoliti m a t i c o za vse slovenske okrajne. To je vesela novica, ki tudi v naših šolah veselo odmeva. Bog daj srečo!

Darovi za Riharjev spominek.

G. Peter Cebin, učitelj v glavni šoli v Kranji 1 gold., — g. Janez Sajè, učitelj v Predosljih 1 gold. — „Takemu mojstru se spodobita dva spominka“: 1 gold.

Listnica. G. F. B. v Št. M.: Poslali ste založništvu 1 gold. 50 kr. preveč; povejte, kaj in kako z denarjem! — Več g.g. naročnikom: Založništvo „Tov.“ pošilja redoma vsaki list vsakemu g. naročniku; ako se kaj zmede, prosimo, da bi se na bližnjih poštah pozvedovalo.

Opomin. Današnjemu listu je pridjana obširna velikonočna pesem, ktera je tudi posebej (po 20 kr.) naprodaj v Milicevi tiskarni.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.